

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-26>

CREATING TEXTBOOKS FOR THE VISUALLY IMPAIRED-ESSENTIAL CONCEPTS AND TERMINOLOGY

ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ БАЗИС СПЕЦІАЛЬНОГО ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ, ЗОКРЕМА ДЛЯ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Serputko H. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of
Ophthalmopedagogy and Ophthalmopsycology
Special and Inclusive Education Faculty
National Pedagogical Dragomanov
University
Kyiv, Ukraine*

Серпутько Г. П.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри
офтальмопедагогіки та
офтальмопсихології факультету
спеціальної та інклюзивної освіти
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Fedorenko S. V.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Speech Therapy
and Psychology Special and Inclusive
Education Faculty
National Pedagogical Dragomanov
University
Kyiv, Ukraine*

Федоренко С. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри логопедії та
логопсихології факультету спеціальної
та інклюзивної освіти
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Fedorenko M. I.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of
Special Psychology and Medicine Special
and Inclusive Education Faculty
National Pedagogical Dragomanov
University
Kyiv, Ukraine*

Федоренко М. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної психології
та медицини факультету спеціальної та
інклюзивної освіти
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

У спеціальній педагогіці над дидактичними основами підручникотворення для дітей із порушеннями слуху та мовлення працювали М. Шермет, Л. Фомічова, В. Котова, К. Луцько, Е. Данілавичюте, Ю. Рібцун тощо. Науково-методичні основи підготовки підручників для дітей з інтелектуальними порушеннями здійснювали В. Бондар, В. Синьов, В. Турчинська, С. Миронова, Т. Сак, Л. Вавіна, Н.Кравець, В. Липа, Л. Одинченко. Теоретико-методологічні засади становлення й динаміки розвитку підручника для навчання школярів з

інтелектуальними порушеннями ґрунтовно проаналізовані у дослідженні Л. Чепурної.

В українській тифлопедагогіці питаннями дидактичного наповнення, створення та адаптації підручників для дітей зі знизеним зором та незрячих учнів займалися науковці і практики: І. Моргуліс, Є. Синьова, Л. Вавіна, Н. Малюхова, С. Федоренко, С. Покутнева, М. Федоренко, В. Ремажевська, К. Глушенко, Т. Гребенюк, І. Гудим, К. Довгопола, О. Набоченко та ін. Гігієнічним вимогам до друкованих видань для молодших школярів із порушеннями зору присвячене методичне видання авторського колективу: Є. Синьова, С. Федоренко, К. Глушенко, Г. Серпутько [3, с. 27-28].

Спеціальною дидактикою підручник визначається як один із важливих засобів навчання. У підручнику фіксується зміст освіти на рівні навчального матеріалу з певного предмета. Підручник є відображенням певної методичної системи, яка історично склалася у процесі розвитку теорії та практики навчання й виховання дітей у різних типах спецшкіл. Підручники створюються для усіх типів спецшкіл з основних навчальних предметів, які визначені навчальним планом [1, с. 348-349].

Зокрема Дефектологічний словник наводить таке визначення: «Підручники для спеціальної школи» – оригінальні навчальні книги, які спеціально створюються для навчання дітей із психофізичними вадами» (за сучасною термінологією – порушеннями розвитку). Підручники складаються на основі навчальної програми і мають відповідати загальнодидактичним, методичним і поліграфічним вимогам, а також забезпечувати корекційне спрямування навчального процесу. ...Підручники мають враховувати особливості учнів щодо розуміння та емоційного сприйняття змісту...» [1, с. 348].

Реформування української системи освіти, зокрема спеціальної та інклюзивної, на сьогодні відбувається на засадах переходу від медичної моделі до біо-психо-соціальної моделі навчання здобувачів освіти, що сприяє й інтегруванню національного законодавства із вимогами нормативно-правової бази європейського суспільства. Проте, перехід від нозологічного розподілу за певними порушеннями розвитку виключно до рівнів психолого-педагогічної підтримки кожної конкретної особи не знімає необхідності створення об'єктивних умов для школярів з тими чи іншими порушеннями розвитку, зокрема із порушеннями зору.

Більше того, особливості наповнення, підготовки та видання спеціальних підручників залежать як від вікових особливостей (так само, як і в загальному підручникотворенні), так і від специфіки фізичного та інтелектуального розвитку учнів з особливими освітніми потребами.

Парадигма підручникотворення для школярів із порушеннями зору є досить розгалуженою. Тому терміном «Підручникотворення для учнів із порушеннями зору» ми послуговуємося у широкому розумінні, а саме:

це і власне створення оригінального підручника з урахуванням специфічних вимог, і специфіка його адаптації та видання, з урахуванням можливостей сприймання школярів із порушеннями зору [3, с. 28].

Аналізуючи наведене вище визначення спеціального підручника із Дефектологічного словника (2011): «...Оригінальні навчальні книги, які спеціально створюються для навчання дітей із психофізичними [порушеннями]» [1, 348], слід зауважити, що таке визначення стосується головним чином створення оригінальних навчальних підручників для школярів з інтелектуальними порушеннями, оскільки зазначені підручники потребують зміни (модифікації) як змісту, так і форми викладу загальноосвітнього підручника для відповідного класу з певного навчального предмета. «Модифікація трансформує характер подачі матеріалу шляхом зміни змісту або концептуальної складності навчального завдання...» [2].

Якщо ж ідеться про підручники для школярів із порушеннями зору, то зміни (адаптації) зазнає лише форма викладу навчального матеріалу, яка має бути доступною для учнів із порушеннями зору. А це, в свою чергу, залежить від зорових можливостей учнів та особливостей сприймання навчального матеріалу. Таким чином, підручники для незрячих школярів та учнів зі зниженим зором видаються на основі загальноосвітнього підручника для певного класу з відповідного навчального предмета і потребують ґрунтовної адаптації фахівцем-тифлопедагогом форми викладу основного матеріалу, вправ, завдань, зображень тощо, без зміни змістового наповнення підручника. Ідрукуються підручники для незрячих учнів рельєфно-крапковим шрифтом Брайля, доступним для сприймання на дотик, а для школярів зі зниженим зором (слабозорих) – збільшеним плоскодруктованим шрифтом (не менше 18 пт), зручним для зорового сприймання. Тому стосовно підручників для школярів із порушеннями зору визначальними є саме можливості зорового сприймання дитини. Проте більшість підручників для зазначеної категорії дітей потребують саме відповідної адаптації оригінального загальноосвітнього підручника з певного навчального предмета. Адже «адаптація змінює лише характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність навчального завдання» [2].

Слід згадати також і про навчальні предмети, специфіка викладання яких учням із порушеннями зору може потребувати і створення цілком оригінальних навчальних книг зі своєю структурою, логікою побудови тем, розділів, параграфів та оригінальним змістовим і графічним наповненням. Серед таких можна навести, наприклад, навчальні предмети: «Рельєфне малювання», «Інформатика». Тобто, від навчального предмета та специфіки його викладання для учнів із

порушеннями зору також залежить і спосіб адаптації підручника масової загальноосвітньої школи чи необхідність видання фахівцями-тифлопедагогами оригінальної навчальної книги для школярів із порушеннями зору.

Література:

1. Дефектологічний словник : навчальний посібник /за наук. ред. Бондаря В.І., Синьова В.М. Київ : Вид-во «Лєся». 2011. 528 с.
2. Інструктивно-методичний лист МОНмолодьспорт «Організація інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 18.05.2012 № 1/9-384. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/
3. Серпутько Г.П., Федоренко С.В., Федоренко М.І. Проблеми підручникотворення для здобувачів освіти із порушеннями зору в Україні: International scientific conference «Innovative Project and programs on psychology pedagogy and education», Riga, December 10-11. 2021. С. 27-30.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-27>

FORMATION OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF TEACHERS TO IMPLEMENT EDUCATIONAL INNOVATIONS

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Chemodurova Yu. M. Чемодурова Ю. М.

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of
Management of Education and Psychology
MI «Zaporozhzhia regional institute of
postgraduate pedagogical education» of
Zaporizhzhia Regional Council
Zaporizhzhia, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5432-2334>*

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти
та психології
КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5432-2334>*

Система освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства зазнає суттєвих змін, пов'язаних з реалізацією Концепції Нової української школи взагалі та прийняттям нових Державних стандартів початкової та базової середньої освіти зокрема. Основним агентом таких змін та впровадження освітніх новацій стає вчитель, який, відповідно до Концепції Нової української школи, набуває академічної